

Valrætturinn niður í 15 ár

Hetta fer at seta krøv til skúlan og hava við sær eina politiska búning av teimum ungu

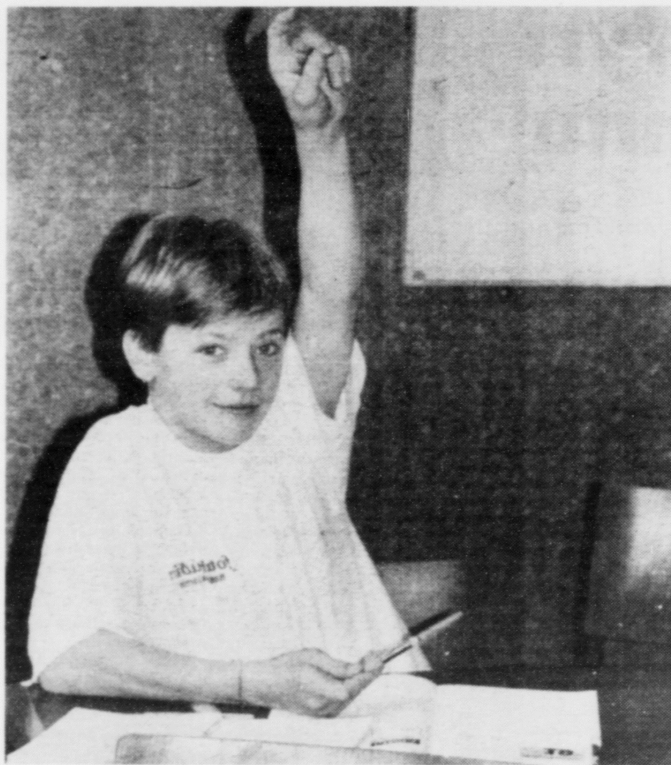
Fyri nøkrum vikum síðani varð sonur mín konfirmeraður, 13 ára gamal. Einkí óvanligt er í hesum, tvørturímóti. At verða konfirmeraður snýr seg um álvarsligar persónligar spurningar, so tað er ikki sum at siga tað, at gera tað 13 ára gamal. Tað, sum nú undrar meg, er, tað verður ikki fyrr enn sonurin er 18 ár, at hann sleppur á val at taka stöðu til samfelagsligar spurningar, ið viðvíkja honum almikið. Hann fylgir sera væl við í øllum, sum hevur við kuning at gera, men eg ivist í, um hann veit, at kommunuval verður fyrsta dagin [greinin er skrivað í november]. Og hví skuldi hann vita tað ...? Hann hevur onga ávirkan á, um hesin verður valdur ella hin, og tískil heldur ikki nakra ávirkan á, hvat tey valdu havast at ...

Mitt uppskot til umhugsunar er, at valrættaraldurin til kommunu- og skúladráðsval verður settur til 15 ár; valbærisaldurin verður framhaldandi 18 ár. Hevði hetta verið veruleiki, so høvdu uml. 2.000 veljarar komið aftrat teimum uml. 31.000, sum hava valrætt; t.v.s. at tey 15-17 ára gomlu høvdu talt 6% av teimum, sum høvdu havt valrætt.

Revsíabýrgd, men onga ávirkan

15 ár er sokallaði kriminelli minsttaldurin; hevur ein, sum er yngri enn 15 ár, gjørt okkurt, sum er umfatað av revsilógini, so verður viðkomandi ikki revsaður, men málið verður latið almanna-mynduleikunum. Er viðkomandi hinvegin farin av 15, ja so verður viðkomandi umfataður av øllum teimum borgarlígu rættindum og revsingum, sum lógarverkið ásetur. Hetta er í sjálvum sær ein grundgeving fyri markinum.

Hví ikki eisini 15 ára valrættaraldur til lögtingsval? Tað, sum lögtingið víðger, er landsumfatandi og tíðum meiri abstrakt og fjart, at hetta kann grundgeva fyri, hví vit skulu hava ein hægri valrættaraldur til lögtingsval. Kommunu- og skúladráðsval afturímóti snúga seg um heilt konkret viðurskifti í gerandisdegnum. Skulu vit hava danskt TV3 ella norskt? Hvøga ráðsina og heldur MTV? Skulu yngri systkini hava barnagarðsplass? Skulu framhaldsdeildirnar leggjast á einum skúla ella bara 10. flokkarnir? Hvør skal sita í skúladráðnum, ið m.a. góðkennir læstætlar, skúlatíðir etc. O.s.frv. o.s.frv., fyri bert at nevna nakrar spurningar, sum havnarbørn høvdu skula tikið stöðu til. Í øðrum kommunum eru partivísar spurningar, ið viðvíkja teimum 15-17 ára gomlu.

Eitt av endamállum f'olkask'ulans er at menna næmingarnar til virknar borgarar í einum demokratiskum samfelag

Byrja við nærumhvørvinum
Ein skipan við 15 ára valrættaraldri til kommunu- og skúladráðsval og 18 ára valrættaraldri til lögtingið hevði verið í samsvari við meginregluna í kunningarundirvísing f'olkaskúlans: Byrja við nærumhvørvinum, og so f'orka næmingarnir seg við og við longur burturfrá til tað, sum er longur burtur og meiri abstrakt.

Fleiri vilja kanska halda, at 15 ára valrættaraldur hevði avlagað kommunala f'olkaræðið. Argument teirra eru helst, at teir ungu veljararnir eru so óbúir, at teir verða lættir at manipulera. Mong sokallað vaksni, sum pr. definition skulu eittast at vera politiskt búgvin, atkvøða óivað ikki eftir politiskari sannføring, men eftir persónligum fyrminum, familjubindingum, kennskapum etc., og óivað man tað eisini vera soleiðis, at mong vaksni eisini eru offur fyri totalt plattari manipulation. So í versta f'ori verða teir 15-17 ára gomlu veljararnir einki óðrvísi enn teir sokallaðu búnu veljararnir.

Tað er greitt, at eftirsum vit onga traditión hava fyri at "børn" sleppa uppi part politiskt, so verða fyrstu valini helst merkt av forskjótingum. Men eg stúri einki fyri minni rellum valúrslitum fyri tað. Tey ungu skilja

ógvuliga væl, at arbeiðsleysi Finnur og gamla Sanna kunnu ikki bæði fáa síni ynski uppfyllt, um so er, at pengar ikki eru til bæði ynskini.

Viðurkenning skapar áhuga

Órsøkin fyri, at tey 15-17 ára gomlu eru politiskt lítið áhugað og vitandi, nýtist sostatt ikki at hava við aldur at gera, men hevur heldur sína høvuðsorsøk í, at tey ikki verða tikin fyri fult politiskt, eftirsum tey onga ávirkan hava á valúrslitið. Eg ivist onga løtu í, at 15 ára valrættaraldur hevði havt við sær eina hart tiltrondra politiska búning millum ungdom. Fyri tað fyrsta hevði áhugin fyri og viðurkenningin av teimum ungu vaksið; tey høvdu straks komið í ta merkilugu stöðu, at tey koma í fokus hjá teimum vaksnu, tí tey høvdu havt týðning fyri tey vaksnu. Í øðrum lagi hevði hetta og tann meðavgerðarrættur, sum liggur í atkvøðurættinum, havt við sær, at samfelagsspurningarnir náttúrliga høvdu skorad seg á, so tann 15-17 ára gamli ikki slapp undan at taka stöðu (ella at vera líkasælur).

Hinvegin: Áhugin millum tey ungu, sum eru farin av 18 og tískil hava valrætt, er heldur einki at repa av. Ti er vantandi valrættur ikki einasta orsøkin til vantandi

gerast praktiskt í sambandi við orðaskiftið um dagsins viðurskifti í skúlanum, soleiðis at næmingarnir í ávisan mun hava veruligan avgerðarrætt og veruliga ábyrgd fyri skúlans viðurskiftum, - meiri, tess eldri tey verða. Í orðaskifti skulu teir leggja síni sjónarmið fram; duga at lurta eftir og meta um sjónarmiðini hjá øðrum; venjast við at taka avgerðir; uppliva, at teir hava avleiðingar og kosta so ella so ...

Sum skúlin virkar í dag, so er lærarin mangan varðhundur í flokkinum, og tá slepst ikki undan, at nakrir av næmingum verða passiviseraðir; ella aktiveraðir sum *mótspeglarar*, tí teir keða seg. Í einum flokki, har meginreglan var avgerðarrættur og ábyrgd, hevði lærarin framvegis havt endaligu ábyrgdina fyri samskiptinum í flokkinum og fyri fakligu menningini, men í praksis hevði regluringin av tí, sum gekk fyri seg, í høvuðsheitum verið flutt yvir á flokkinn sjálfan.

Skúling til demokratiska ábyrgd

At lesa, rokna og skriva eru framvegis grundleggjandi og umráðandi kunneikar, og sjálvandi eru $2 + 2 = 4$ antin tú so hevur lært tað í einum demokratiskum ella ódemokratiskum skúla. Men: Vit liva í einum samfelag, ið so íðuliga er fyri broytingum, at tað hevur við sær eitt paradoks: faklig vitan er umráðandi, men stórir partur av hesi vitan er komandi og farandi orsakað av skjótum broytingum! Ti verður almennur førleiki alt meiri avgerandi: førleikin at ognar sær nýggja vitan, førleikin at seta hesa

Ólavur W. Høgenesen skrivur

vitan í konkretan samanhag, førleikin at laga seg til broytingar, at liva seg inn í óðrvísi hugsunnarháttir etc.

Áður var tað so, at næmingar fóru antin í real ella 8. flokk, alt eftir um teir fóru bóklígr ella ikki; í dag er persónsmyndingin ikki antin bóklígr ella praktísk, men okkurt annað, men vit hava ikki rættiliga fingið fótufestið enn, tá ið um ræður, hvussu vit skulu innrætta skúlan til tess at fáa heilskapad menniskju út høðani, sum kunnu fóta sær og trívast í morgindagsins samfelag.

Eftir mínum tykki eigur tað at vera ein skúli, har næmingarnir hava viðfendin og veruligan avgerðarrætt og samsvarandi ábyrgd, har tey einstøku námsøkini, rokning, lesing, ferðslulæra, skrivning, søga, lívfrøði, landafrøði, enskt etc., hava sítt "náttúrliga" pláss. Lækkingin av valrættaraldurin til kommunu- og skúladráðsval eigur ikki at biða eftir slíkum broytingum innan skúlans gátt, men eigur at verða sett í verk innan kommunu- og skúladráðsvalini ár 2000.

Ólavur W. Høgenesen

ES: Eg eri ikki uppstillaður!

Blóð, sveitti og
Jolly time
Hattin av fyri Tórova Björ